

O KONSOLIDOVANIM I NEKONSOLIDOVANIM NEOLOGIZMIMA U ENGLESKOM JEZIKU¹

Uprkos izrazito velikom broju novih reči koje se stvaraju u savremenom engleskom jeziku, mali broj ulazi u stalni inventar leksikona ovog jezika, dok većina opstaje vrlo kratko, kao jednokratne tvorevine. Može se tvrditi da se neologizmi koji se stvaraju u oblastima nauke i tehnologije, kao i nazivi proizvoda, prihvataju i ustaljuju u jeziku pre nego individualni ili kreativni neologizmi, koji se mogu naći u književnim delima, reklamama i slično.

Pre nego što se opišu osnovna obeležja konsolidovanih i nekonsolidovanih neologizama, mogu se navesti principi po kojima je leksikon jednog jezika organizovan. Strukturu leksikona čine ulazni i izlazni leksikon (Prčić 1997), između kojih posreduju tvorbena pravila i tvorbene restrikcije; ulazni leksikon čine morfeme, slobodne i vezane, čije kombinacije daju nove reči, koje čine izlazni leksikon. Ovo kombinovanje regulisano je tvorbenim pravilima, dok, s druge strane, tvorbene restrikcije ograničavaju broj ostvarivih leksema, tj. onih koje je moguće stvoriti, i odvajaju ih od neostvarivih. Takode, Šipka (1998) razlikuje leksikon koji obuhvata sve postojeće i moguće leksičke jedinice, tj. opšti leksikon, zajednički leksikon, kao skup leksičkih jedinica koje kolektivno poznaje jedna zajednica, i mentalni leksikon svojstven iskustvu pojedinca. U opštem leksikonu razlikuju se fondovi i potencijali. Fondovi predstavljaju leksiku koja je bila, ili i dalje postoji u leksikonu, a potencijal obuhvata sve jedinice koje mogu ući u leksikon, a koje se stvaraju po tvorbenim pravilima tog jezika, i koje se mogu fonološki realizovati. Sa tim u vezi može se reći da svaka jednokratna tvorevina, ili uopšte nekonsolidovani neologizam, spada u fond jednog leksikona, koji pod uticajem različitih, prevashodno vanjezičkih faktora može postati deo zajedničkog leksikona.

Model strukture leksikona koji daje Turnije (Tournier 1988, prema Stein 1997) ne isključuje i reči koje nisu konsolidovane. Struktura leksikona može se, prema tome, raščlaniti na sledeće nivoe:

- (a) ostvareni vokabular (fr. *lexique réel*), koga čine svi oblici, funkcije i značenja leksičkih jedinica ostvarenih u određenom trenutku u razvoju jezika; ovaj vokabular se sastoji od sigurnog okvira (fr. *zone*

14
sûre), koji obuhvata leksičke jedinice koje su stvorene i koje su takode institucionalizovane i/ili leksikalizovane, i nejasnog okvira (fr. *zone floue*), u koji ulaze leksičke jedinice koje su ostvarene u jeziku i bile u upotrebi kratko vreme, ali nisu još uvek prihvaćene od većine govornika tog jezika;

- (b) potencijalni vokabular (fr. *lexique potentiel*), koji čine svi oblici, funkcije i značenja leksičkih jedinica neostvarenih u određenom trenutku, a koje se mogu ostvariti uz pomoć tvorbenih pravila tog jezika;
- (c) strani vokabular (fr. *xénolexique*), koga čine svi oblici, funkcije i značenja leksičkih jedinica koje u određenom trenutku u jeziku predstavljaju strane elemente;
- (d) nevakabular (fr. *non-lexique*), u koji spadaju svi oblici, funkcije i značenja leksičkih jedinica koje u određenom trenutku ne mogu da se stvore zbog već postojećih reči i tvorbenih pravila kojima se operiše u tom trenutku.

Uopšte govoreći, leksikon nije statičan već promenljiv, i sa stanovišta razvoja jezika kao obeležja ljudske vrste, ali i svakog jezika pojedinačno; promene u leksikonu, odnosno leksičkim jedinicama, njihovom obliku i značenju, mogu se izučiti i sinhrono, u svakom trenutku, a ne samo dijahrono, kroz istoriju jezika, zahvaljujući velikom prilivu neologizama bilo u privremeni bilo u stalni inventar jednog jezika. Kako svaki leksikon ima svoj potencijal, onda je objašnjivo to što se engleski jezik iz dana u dan bogati novim rečima, i u govornom i u pisanom jeziku, u svim oblastima ljudskog saznanja i interesovanja. Već stvorena i upotrebljena nova reč ulazi u fond jezika, pre svega u privremeni inventar; da li će se ona ustaliti u jeziku i postati deo stalnog inventara zavisi od toga da li će je većina govornika ovog jezika prihvatiti, ako se radi o kolokvijalnom jeziku ili slengu, ili, ako reč predstavlja termin za pojam ili predmet iz određene oblasti, da li će je stručnjaci te oblasti prihvatiti kao standard.

U lingvističkoj literaturi pod **konsolidovanim** (eng. *established*) neologizmima se podrazumevaju reči koje su ušle u stalni inventar leksikona jednog jezika i koje su poznate većini govornika. Kada se neologizam prihvati u jeziku, govornicima nije poznata samo relevantna reč, već i njen denotat, što je i osnovni preduslov za proces institucionalizacije (eng. *institutionalization*). Ovaj proces, između ostalog, podstaknut je i potrebom jezičke zajednice za novom reči koja imenuje neki novi predmet ili pojam. Kako ističe Lipka (2004: 7), institucionalizacija je sociolingvistički aspekt leksikalizacije, i podrazumeva da je novostvorena reč postala deo jezičke norme i da je u opštoj upotrebi u toj jezičkoj zajednici.

Nekonsolidovani neologizmi, s druge strane, obuhvataju takozvane **jednokratne tvorevine** (eng. *nonce formation*), reči koje su stvorene samo za određenu priliku ili kontekst, koje su poznate jednom govorniku ili vrlo uskoj grupi govornika, te nisu ušle u stalni inventar leksikona, jer nisu prošle kroz proces institucionalizacije. Koja će reč biti konsolidovana, a koja ne, nije predvidivo pravilima. Tako se ne može tvrditi da će neologizmi koji se u određenom trenutku svrstavaju u jednokratne tvorevine ostati

nekonsolidovani, već oni mogu, vremenom, postati opštepoznati, ili se, sasvim suprotno, mogu potpuno izgubiti iz upotrebe.

Kako se jednokratne tvorevine stvaraju da bi zadovoljile trenutnu potrebu jednog govornika ili pisca, one, zbog svoje svrhe, ni u momentu nastajanja nisu predodređene da budu opšteprihvaćene, te su to „reči za određenu priliku”. Otašević i Sikimić (1989: 218) ovakve reči nazivaju okazionalizmima i opisuju ih kao „individualne leksičke tvorevine sa nominativno-ekspresivnom funkcijom (...) vezane za kontekst koji otkriva njihovo značenje, i stilski su obeležene”. Tvorba jednokratnih tvorevina zavisi od kreativnosti onog ko ih stvara i potrebe koju treba da zadovolje, a nameravano značenje je u velikoj meri uslovljeno ko-tekstom, kao i vanjezičkim kontekstom. Zbog toga je teško odrediti zajedničke karakteristike ovakvih reči, ali se može uopšteno tvrditi da su one specifične po obliku, funkciji ili značenju. Neke mogu biti humoristične, kao *Excalibur*, koji označava burger koji se prodaje na mestu koje je po legendi vezano za kralja Artura; ponekad se njima postiže sažetost, tj. jezička ekonomičnost, kao, na primer, glagolom *to executive produce* (“...in which he stars and *executive produces*”). Pojedini jednokratni neologizmi nastaju iz potrebe da se privuče pažnja čitalaca; tako se, sledećim šaljivim neologizmima deci skreće pažnja na spelovanje reči koje se sa njima rimuju:

“Did you ever have the feeling, / there’s a *wasket* in your basket? / ... Or a *nureau* in your bureau? / ... Or a *woset* in your closet? / Sometimes I feel quite certain / there’s a *jertain* in the curtain. / Sometimes I have the feeling / there’s a *zlock* behind the clock. / And that *zelf* up on that shelf! / I have talked to him myself.”³

Adams (1973: 87), na primer, napominje da se mnoge nove reči stvorene postupkom **konflacije**⁴ (eng. *blending*) ne ustaljuju u jeziku i ne beleže u rečnicima, i u tekstovima se one stavljaju pod navodnike. Razlog što mnoge konflacije nisu opšteprihvaćene je to što je teško razumeti njihova značenja van konteksta, ili bez raščlanjivanja na tvorbene osnove. To što neologizmi nastali konflacijom imaju manje odrednica u rečnicima od reči nastalih drugim postupcima tvorbe ne znači da ih treba zanemariti, jer se oni stvaraju makar za pojedinačne potrebe, a ovaj tvorbeni proces je, u svakom slučaju, produktivan.

Na osnovu mnogobrojnih primera novih reči koje se stvaraju u engleskom jeziku može se zaključiti da pojedina tvorbena pravila novonastalim rečima daju osobenosti kako u obliku, tako i značenju i funkciji. S tim u vezi, govoreći o produktivnosti sufiksa *-ee*, Kvinion (Quinion 1996) navodi primere novih reči koje su nastale dodavanjem ovog sufiksa na glagolske osnove, koje su zabeležene samo u jednom primeru, i to, pre svega, u tekstovima pojedinih britanskih novina, i to *defrostee*, *fixee*, *hittee*, *interactee*, *phonee*, *sackee*, *ticklee*. Ono što autore navodi da stvaraju ovakve sufiksacije jeste to što reči imaju podsmešljiv ton, jer podsećaju na deminutive. Kod pojedinih reči ovaj sufiks označava i to da je onome ko vrši radnju ta radnja nametnuta; tako se reč *standees* odnosi na ljude koji na sastanku moraju da stoje jer nema slobodnih mesta za sedenje, a *retiree* na osobu koja je

prinudno penzionisana. Reči koje sadrže ovaj sufiks uglavnom su nejasne i ironične, te je to razlog što nisu u opštoj upotrebi. Prema tome, ovakve reči imaju određenu stilsku funkciju, ali se njima istovremeno postiže sažetost u imenovanju određenog entiteta.

Kao posebna vrsta nekonsolidovanih neologizama u engleskom jeziku izdvajaju se **sniglet**⁵ (eng. *sniglet*). Neologizmi ove vrste mogu se naći, pre svega, u elektronskim izvorima, ali ne i u rečnicima, te oni nisu konsolidovani. Takode, ove reči nisu u upotrebi ni u govornom ni u pisanom jeziku. Stvaraju ih pojedinci tako da imaju šaljiv efekat, i odnose se na pojave, procese ili predmete za koje ne postoje reči u engleskom jeziku, te one privremeno popunjavaju leksičke praznine. Neki od primera novijih snigleta su:

- (a) **accordionated** – BEING ABLE TO DRIVE AND REFOLD A ROAD MAP AT THE SAME TIME;
- (b) **beavo** – A PENCIL WITH TEETH MARKS ALL OVER IT;
- (c) **bugpedal** – TO ACCELERATE OR DECELERATE RAPIDLY IN AN ATTEMPT TO REMOVE A CLINGING INSECT FROM A CAR'S WINDSHIELD;
- (d) **cushup** – TO SIT DOWN ON A COUCH SOMEHOW CAUSING THE CUSHION NEXT TO YOU TO RISE;
- (e) **gweek** – A COAT HANGER RECYCLED AS A CAR AERIAL;
- (f) **krogt** – THE METALLIC SILVER COATING FOUND ON FAST-FOOD GAME CARDS;
- (g) **narcolepulacy** – THE CONTAGIOUS ACTION OF YAWNING, CAUSING EVERYONE IN SIGHT TO ALSO YAWN;
- (h) **netsec** – A UNIT OF TIME USED IN INDICATING WORK TIME LOST DUE TO READING NET.JOKES;
- (i) **petonic** – EMBARRASSED TO UNDRESS IN FRONT OF A HOUSEHOLD PET;
- (j) **pepperlonely** – THE PIECE OF PEPPERONI LEFT ON THE CARDBOARD WHEN YOU PICK UP A PIECE OF PIZZA.

Iz primera se može videti da su, kako je rečeno, ovi neologizmi šaljivi, i da se odnose na predmete i radnje koji su prepoznatljiviji u svakodnevnom životu, ali koji, zbog svoje specifičnosti, ili složenosti, nisu do sada imenovani, niti govornici imaju potrebu da ih imenuju. U mnogim primerima tvorba ovih reči je nemotivisana, jer su nastali 'ex nihilo', tj. ni iz čega, npr. *beavo*, *gweek* i *krogt*, mada se to sa sigurnošću ne može tvrditi, jer motivacija može biti poznata stvaraocu. Reč *accordionated* verovatno je nastala konflacijom, od reči *accordion*, jer sklopljena karta podseća na harmoniku, i *coordinated*, a glagol *cushup* od skraćene osnove *cushion* i partikule *up*. Osobenost ovih reči leži, pre svega, u slikovitosti i sažetosti.

Iako je prethodno pomenuto da je teško predvideti koja će reč biti konsolidovana, može se ipak pretpostaviti da konsolidacija jednokratnih tvorevina nije česta, a da se neologizmi koji se stvaraju sa ciljem da imenuju neki novi segment vanjezičke stvarnosti u pojedinim naučnim oblastima vrlo brzo konsoliduju i prihvataju. Ovakvi neologizmi spadaju u **termine**. Razlog za nepobitnu konsolidaciju termina je njihova preciznost i, kako tvrde Piht i Draskau (Picht & Draskau 1985: 97), pripadnost organizovanom

sistemu termina. Pored toga, njih ne stvaraju pojedinci, već timovi stručnjaka, koji daju saglasnost za standardizaciju novog termina. Dalje, za razliku od individualnih neologizama, novi termini nisu dvosmisleni, niti su stilski obeleženi, i ne zadovoljavaju potrebe pojedinca ili pojedinačnog konteksta, već jedne oblasti i u njoj postojećeg sistema. Svaki termin prolazi kroz proces terminologizacije koji podrazumeva pripisivanje jednog značenja jednoj reči koje odgovara određenom konceptu u okviru uske predmetne oblasti. U tom procesu se kod termina nastalih metaforom i metonimijom prevazilazi problem višeznačnosti, jer se veza između denotata postojeće reči i denotata novog termina sužava na mali broj sličnosti. Jedan od osnovnih uslova za tvorbu idealnog termina prema Piht i Draskau (Picht & Draskau 1985: 114) jeste da termin bude motivisan i da motivacija bude očigledna; sa tim u vezi, primećuje se da mnogi primeri nekonsolidovanih neologizama ne zadovoljavaju ovaj uslov, što pre svega važi za neologizme *ex nihilo*. Kako ističe Šipka (1998: 128), termini nastaju svesnom intervencijom ili konvencijom, što znači da su rezultat dogovora stručnjaka iz određene oblasti, te će se oni nadalje negovati, što podstiče proces konsolidacije. Osnovne odlike termina jesu preciznost, dakle nedvosmislenost značenja, i sistemnost, s obzirom da se oni po stvaranju uklapaju u već ustanovljeni terminološki sistem jedne predmetne oblasti, te se tim pre u jeziku vrlo brzo konsoliduju, makar i u usko specijalizovanim registrima, kao što se može videti na primerima novijih termina u upotrebi u engleskom jeziku, i to *e-surgery*, *glycoscience*, *SIMM* i *xenotransplantation*.

U zaključku se može reći da pri sinhronoj analizi neologizama ne postoji siguran način da se odredi koji će se neologizam konsolidovati, s obzirom da ta pojava nije ničim uslovljena, a ponajmanje jezički, niti je predvidiva nekim pravilom. Jedan od kriterijuma po kome se može proceniti da li je nova reč konsolidovana jeste to da li je zabeležena u nekom rečniku, pre svega rečniku standardnog jezika, ili terminološkom rečniku. Za tvorbu neologizama u engleskom jeziku čini se da su ograničenja vrlo mala, a potrebe za njima velike, pa broj reči stvorenih u okviru pojedinačnih konteksta i govornika/pisaca stalno raste. Ono što dodatno podstiče proces konsolidacije novih reči u engleskom jeziku jeste elektronska komunikacija i mediji, koji čine da sve veći broj reči iz dana u dan postaje opštepoznat u jezičkoj zajednici.

-
- 1 Odeljak iz neobjavljene magistarske teze *Neologizmi u engleskom jeziku i njihova adaptacija u srpskom: teorijski i praktični aspekti*.
 - 2 Primer je preuzet iz biografije glumca Džona Litgoua na internetu. Dostupno na http://tvstarpages.com/john_lithgow/.
 - 3 Strofa je deo pesme za decu "There's a Wocket in my Pocket" T. S. Gajzela (Geisel 1974).
 - 4 Termin prema Prčić (1997).
 - 5 Termin usvojen iz engleskog jezika, koji je prvi upotrebio američki komičar Rič Hol (Rich Hall) osamdesetih godina prošlog veka.

LITERATURA

- Adams, V. 1973. *An Introduction to Modern Word-Formation*. Harrow, UK: Longman Group Ltd.
- Bauer, L. 1983. *English Word-Formation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Christensen, B. 2001. *Sniglets: Words that should be in the dictionary but aren't*. [Internet]. Dostupno na: <http://www.bertc.com/sniglets.htm#x> [25.7.2001]
- Lipka, L, S. Handl i W. Falkner. 2004. Lexicalization & Institutionalization. The State of the Art in 2004. *Journal Of Theoretical Linguistics* 1/1. SKASE: 1-18.
- Otašević, Đ. i B. Sikimić. 1989. Okazionalizmi sa tvorbenog aspekta. U I. Štukelj (ur.). *Uporabno jezikoslovje*. V kongres zveze Društva za uporabno jezikoslovje Jugoslavije, Ljubljana.
- McArthur T. (ed.) 1992. *The Oxford Companion to the English Language*. Oxford: Oxford University Press.
- Picht, H. and J. Draskau. 1985. *Terminology: An Introduction*. Guildford: The University of Surrey.
- Prčić, T. 1997. *Produktivnost u tvorbi reči*. (rukopis).
- Quinion, M. 1996. *Ambiguous suffix explored*. [Internet]. Dostupno na: <http://www.worldwidewords.org/articles/ee.htm> [18.10.2002]
- Stojičić, V. 2003. *Neologizmi u engleskom jeziku i njihova adaptacija u srpskom: teorijski i praktični aspekti*. Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu. Neobjavljen magistarski rad.
- Tournier, J. 1988. *Précis de Lexicologie Anglaise*. Prema Stein, G. (1997). "Models of the Lexicon". ESSE/4 Conference, Debrecen.
- Šipka, D. 1998. *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Novi Sad: Matica srpska.

SUMMARY

ON ESTABLISHED AND NON-ESTABLISHED NEOLOGISMS IN THE ENGLISH LANGUAGE

Based on a corpus analysis of words recently produced and established in the English language, within a variety of registers and styles, the paper seeks to outline a number of tendencies having an effect on the process of the establishment of new words in the common lexicon of the language. Whether a word is to be accepted in a language community is not governed by rules of the language. However, it is clear that not all of the outputs of word-formation processes are widely known or used within the community; so, every produced word belongs to the fund of realized items, but few enter the common vocabulary. Nonce formations, on the one hand, are words created for a single speech act or written text, and they rarely become established in the English language, primarily due to the ambiguity, or more precisely, elusiveness, of their meaning which is highly dependant on a particular text or context. On the other hand, scientific terms and brand names are readily standardized and used, in most cases within specialized registers, their primary characteristics being exactness and transparency.